

İŞ KAZALARI ÖNCESİNDE VE SONRASINDA ALINACAK ÖNLEMLER

İlk insanlardan bugüne kadar devam eden üretim safhası günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle çok daha hızlı ve verimli olarak devam etmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber üretimde de artma olmuştur ve buna bağlı olarak iş kazalarının sayısı da artmıştır. İlerleyen teknoloji, sanayinin gelişmesi ve bunlarla birlikte koruyucu tedbirlerin alınmaması, eğitimsiz insanlara iş sorumluluğu verilmesi iş kazalarının oluşmasının başlıca sebeplerindendir.

İş kazaları öncelikli olarak insan sağlığına daha sonrada işletmeye yönelik tehditler oluşturmaktadır. Sanayinin ilk dönemlerinde makineleşme yoktu ve tamamen insan gücüne dayalı iş gücü oluşturulmuştu. İş kazalarına karşı alınması gereken önlem sayısı da azdı. Günümüzde iş kazaları yüzünden can kaybı, insan sağlığına karşı tehditler, işletmelerdeki mal kaybını korumak için birtakım önlemler alınmıştır ve bunlar yasal düzenlemelerle de desteklenmiştir.

İş yerlerinde işin yapımı sırasında, can kaybına, iş sağlığına, yapılan işe ve iş yerine zarar verebilecek olan ansızın gerçekleşen ve çeşitli sebeplerden kaynaklanan durumlardan korunmak için yapılan planlı ve tedbirli çalışmaların tamamına iş güvenliği denilmektedir.

İş güvenliğinin önemi;

İş güvenliğini sağlamak için ilk önce devlet daha sonra işverenlerin ve sendikaların uygun ortamları denetleyip oluşabilecek tehlikeleri önceden ön görerek önlemler almaktadırlar. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kayıtlarına göre, dünyada yılda 110 milyon iş kazası olmaktadır. 180.000 işçi hayatını kaybetmektedir.

İş kazalarını önlemekteki temel amaç;

- Çalışanların can güvenliğini korumak,
- Üretimin güvenliğini sağlamak,
- Çevreye verilebilecek zararları önceden öngörerek gerekli tedbirleri almaktır. İş güvenliğinin amacı;
- Çalışma esnasında tehlikeleri ortadan kaldırarak çalışanların verimini artırmak,
- Çalışanlar için en sağlıklı çalışma ortamını sunmak,
- Çalışma esnasında oluşabilecek olumsuz etkilerden çalışanları korumak,
- İş yerindeki oluşabilecek riskleri tamamen ortadan kaldırmak ya da minimuma indirmektir.

İŞ KAZASI NEDİR?

Kaza Kavramı

Genel olarak kaza kavramı, herhangi bir kasıt söz konusu olmaksızın meydana gelen, beklenmedik ve sonucu istenmeyen bir olayı belirtmektedir.

Kaza, dıştan ve ani bir etkiyle meydana gelen ve kişilere zarar veren istenmeyen olaylardır.

Kazanın oluşumunu inceleyen araştırmacıların Dik Duran Domino Taşları Modeli'ni kullandıkları görülmektedir. Bu modele göre, kaza zinciri faktörleri şöyle sıralanmaktadır:

- Doğa koşulları (doğal yapı),
- Kişisel eksiklikler,

- Güvensiz durum ve davranışlar,
- Kaza,
- Zarar (ölüm veya yaralanma).

İş kazası;

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tanımı: Önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış olan, etrafa zarar verecek nitelikteki olaylardır.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tanımı: Önceden planlanmamış, çoğu kişisel yaralanmalara, makinelerin ve araç gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan olaylardır.

Her iki tanımda da iş kazası; beklenmeyen, istenmeyen ve planlanmayan, ancak sonuçta cana ve mala zarar veren bir olay olarak belirtilmiştir.

SSK Kanununa Göre İş Kazası: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. maddesine göre iş kazası;

- Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle veya görevi nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş veya çalışma konusu nedeniyle iş yeri dışında,
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak iş yeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işinin yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Emziren kadın sigortalının, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- Sigortalının, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen öze uğratan olaylardır.

6331 Sayılı Kanun'a Göre İş Kazası: İş yerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen öze uğratan olay olarak tanımlanmaktadır.

Kazaların Temel Nedenleri;

- İnsan: Hatalara neden olan insan faktörü,
- Makine: Uygun olmayan, koruyucusuz ekipman, makine, tezgâh gibi faktörler,
- Ortam-çevre: Bilgi, bilgilendirme, çalışma metotları ve çevresel faktörler,
- Yönetim: Yönetimsel faktörler olarak sınıflandırılmıştır.

Örnek: Türkiye'de iş kazası istatistikleri; Her gün 4 can alıyor.

Her yıl 15.000 kişi sakat kalıyor.

Her yıl 250.000 kişi kaza geçiriyor.

İş kazası iki temel faktörün aynı anda bir arada bulunması ile meydana gelmektedir. Bunlar; Tehlikeli durumlar ve tehlikeli davranışlardır. Tehlikeli durum; Kazaya sebebiyet verecek tüm fiziksel olumsuzluklardır. **Örneğin;**

- Açıkta çalışan dişli tertibatı,

- İzolasyonsuz elektrik kablosu,
- Üzeri kapatılmamış ve uyarı işaretleri konulmamış çukur,
- Islak veya kaygan zemin,
- Yetersiz aydınlatma, göz kamaştıran ışık kaynağı,
- Koruyucusuz hareketli ve dönen aksamalar,
- Yetersiz kişisel koruyucu malzemedir.

Tehlikeli davranış; Tehlikeli durumla bir araya geldiği zaman kaza meydana getirme olasılığı bulunan tüm hareket ve davranışlardır. **Örneğin;**

- Makinede tamir-bakım yaparken enerjiyi kesmemek,
- Acele çalışmak, şakalaşmak, gayriciddi davranmak,
- Dikkatsiz, tedbirsiz ve yetkisiz çalışmak,
- Koruyucu ekipmanları çıkarmak, bozmak,
- Emniyetsiz bağlama veya yükleme yapmak,
- Hızlı ve tehlikeli araç kullanmak,
- Kişisel koruyucuları kullanmamak ya da yanlış kullanmak,
- Yasak mahallere girmek, tehlikeli yerlerden geçmek,
- Yanlış talimatlar vermek vs.

İş kazasının meydana gelmesi için; tehlikeli durum ile tehlikeli davranışın aynı anda bir arada bulunmaları gerekir.

İŞ KAZALARININ SINIFLANDIRILMASI

Ucuz Atlatılan Kazalar (Ramak Kala Olayları)

Herhangi bir yaralanma veya malzeme kaybına veya hasarına kıl payı farkla yol açmayan kazalardır. Ancak gerçek bir kaza olarak kabul edilmeli ve buna yol açan çalışma koşulları araştırılmalıdır.

Maddi Kayıplara Yol Açan İş Kazaları

Büyük maddi kayıplar; herhangi bir yaralanmanın yer almadığı, ancak şirket tesisinde, araçlarında, malında veya cihazlarında hasara neden olan kazalardır. Küçük maddi kayıplar, işletmenin bütçesine göre küçük ölçekte hasar veya ürün kaybının meydana geldiği kazalardır.

Yaralanma ile Sonuçlanan İş Kazaları

Bir iş yerinde tanımlanmış olan bir görevin yerine getirilmesi sırasında tek bir olaydan veya kısa bir süre içinde birden fazla olaydan kaynaklanan yaralanma veya rahatsızlanma (veya hastalanma) durumudur. Ekipman veya yönetim araçlarındaki kusurlar nedeniyle meydana gelen kazalar mesai dışında dahi olsa iş kazası olarak nitelendirilmelidir. Basit yaralanma ile sonuçlanan kazalar, basit müdahaleler gerektiren ve gün kaybı ile sonuçlanmayan kazalardır. Geçici iş görememezlik/sakatlık hâli

ise kazaya uğrayan şahsın, en azından kazanın meydana geldiği günü takip eden takvim günü boyunca çalışmasının kısıtlanmasına yol açan kazalardır.

Kalıcı kısmi sakatlık; meydana gelen bir kaza sonucunda vücudun herhangi bir parçasının veya bir organının kalıcı olarak fonksiyonunu kaybetmesi, sakatlığı veya onarılamayacak şekilde kopmasıdır. Tam sakatlık, kişinin çalışmasını tamamen engelleyen ve vücudun fiziki fonksiyonlarını kalıcı olarak ortadan kaldıran son derece ciddi kazalardır.

Ölümcül İş Kazaları

Ölümlle sonuçlanan iş kazalarıdır. Birden fazla kişinin ölümü söz konusu olabilir. Yaralanma ile ölüm arasında geçen süre dikkate alınmaz. Bu tip kazalarda maddi hasar da meydana gelebilir.

KAZALARIN TEMEL NEDENLERİ

İnsan Faktöründen Kaynaklanan Nedenler

- Koruyucu malzemeyi kullanmamak,
- Güvenlik donanımlarını kullanılamaz duruma getirmek,
- Öngörülen nitelikleri taşıyan alet ya da cihaz kullanmamak,
- Aleti öngörülen hızların ya da tarzın dışında kullanmak,
- Dalgınlık gösterip kuralları ve uyarıları ihmal etmek,
- Güvenlik kurallarını küçümseyip önemsememek,
- Hareketli veya tehlikeli yerlerde çalışmak,
- Öfke, kızgınlık, şaşkınlık, irkilme anlarından birini yaşayıp kontrolünü kaybetmek,
- Yükleme, taşıma veya istifleme talimatlarını göz ardı etmek,
- Başkalarının dikkat ve sorumluluğuna güvenerek kendi sorumluluğunu unutmaktır.

İş Yerinden Kaynaklanan Nedenler

- İş yerinde, kazadan korunma önlemlerinin hiç alınmamış olması,
- İş yerinde, kazadan korunma önlemlerinin tam alınmamış olması (eksik korunma),
- Özelliğini kaybetmiş; çatlak, kırık, güven vermeyen alet ve cihazların kullanılması,
- Güvensiz ortam; rahat çalışmayı engelleyen dar çalışma alanları, daralmış veya kapanmış geçitler,
- Yetersiz aydınlanma veya göz kamaştırıcı ışık kaynaklarının engellenmemesi sonucu geçici görme kaybına yol açan ortam,
- Güvenliğe imkân vermeyen bir yapı tarzına sahip iş ortamı ya da tesis,
- Uygun olmayan güvenlik ürünleri kullandırmak (iş elbiseleri, gözlük, eldiven, maske, ayakkabı vb.).
- Güvenlik altına alınmamış elektrik ve boru tesisatları

İş Kazasının Çalışan Açısından Maliyeti

- Evde bakım ve bakıcı masrafları,
- Çalışmadığı sürede gelir kaybı,
- Maluliyet olursa ömür boyu ücret kaybı,
- Fiziksel aktiviteyi kaybetmesi sonucu hayatındaki değişiklik,
- Yeni ilgi alanları bulmak amacıyla maddi manevi kayıplar,
- Aile üyelerindeki moral kaybı, sosyal ilişkilerin bozulmasıdır.

İşveren Açısından Kayıplar

- Zamanında yeteri kadar mal üretilip piyasaya sürememekten kaynaklanan pazar kaybı,
- İş kazalarının fazla olması durumunda iş yeri olumsuz etkilenir. Bu durum sosyal kayıplara neden olur.
- İş günü ve iş gücü kayıpları,
- İşletmenin, makine ve tezgâhların veya malzemenin zarar görmesidir.

ZARAR ÇEŞİTLERİ

İş Görememezlik

Bir iş kazası veya meslek hastalığı sonucu bedensel veya ruhsal bir zararın sebep olduğu çalışamama durumu iş görememezlik olarak adlandırılır.

Geçici iş görememezlik; Bir iş kazası veya meslek hastalığı sonucu bedensel veya ruhsal bir zarara uğrayan işçinin geçici olarak çalışamamasıdır.

Kalıcı iş görememezlik; İşçinin iş kazası veya meslek hastalığı sonucu uğradığı bedensel veya ruhsal zarar sebebiyle meslekte kazanma ve çalışma gücünde sürekli nitelikte bir azalmanın doğması hâlidir.

Meslekte kazanma gücünün kaybı; İş kazası ve meslek hastalığı sonucu, bedensel ve ruhsal genel çalışma gücünün, artık düzenli bir gelir sağlanamayacak ya da çok düşük miktarda sağlanabilecek şekilde yitirilmesidir.

•Gitar çalan kişinin bir parmağını kaybettiği zaman çalışma gücü daha az oranda azalırken, kişi meslekte kazanma gücünü çok büyük oranda kaybeder.

Ölüm

İş kazası ve meslek hastalığı neticesinde işçinin hayatını kaybetmesidir.

Kaza Sıklık Oranı

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan mesleki yaralanmaların toplam sayısının, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan işçilerin çalışma saatlerinin toplamına bölünmesiyle elde edilen değer 1.000.000 katsayılı ile çarpılmasıyla hesaplanır. Kaza sıklık oranı, aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$\text{Kaza Sıklık Oranı} = \frac{\text{Toplam Kaza Sayısı}}{\text{Toplam İnsan - Saat Çalışma Süresi}} \times 1000000$$

Örnek: •850 işçinin çalıştığı bir işletmede, bir yıl içerisinde toplam 100 adet iş kazasının meydana geldiği ve kaybedilen iş günü toplamının (yıllık izin+işe gelmeme+hastalık+ iş kazası) 40.000 olduğu varsayılın. (Bir yıl içerisinde 300 iş gününün bulunduğu ve bir iş gününde 7.5 saat çalışıldığı kabul edilmektedir.) • Bu durumda, kaza sıklık oranı; •KSO = $(100 / ((850 \times 300 \times 7.5) - (40.000 \times 7.5))) \times 1.000.000$ = 62.01 olarak bulunacaktır; •Bu değer, söz konusu işletmede, 300 iş gününde bir milyon insansaat çalışma süresi başına, 62 adet kaza meydana geldiğini gösterir.

Kaza Ağırlık Oranı

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan mesleki yaralanmalardan dolayı toplam kayıp gün sayısının, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan işçilerin çalışma saatlerinin toplamına bölünmesiyle elde edilen değer 1000 katsayısı ile çarpılmasıyla hesaplanır. Kaza ağırlık oranı, aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$\text{Kaza Ağırlık Oranı} = \frac{\text{Kazalardan dolayı kaybedilen işgünü sayısı}}{\text{Toplam İnsan - Saat Çalışma Süresi}} \times 1000$$

Örnek: •Yukarıda, kaza sıklık oranının hesaplanmasında verilen örnek, bu defa, kaza ağırlık oranı için aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır. (Yalnızca kazalardan dolayı kaybedilen gün sayısının ise 3000 olduğu varsayılın): •KAO = $3000 / ((850 \times 300 \times 7.5) - (40.000 \times 7.5)) \times 1000000$ = 1.86 •Bu değer, söz konusu işletmede, 300 iş gününde beher 1000 insan-saat çalışma süresi başına, 1.86 gün kazalardan dolayı kaybedildiğini gösterir.

Kaza Olabilirlik Oranı

Takvim yılı içerisindeki ölümlü ve/veya ölümlü olmayan mesleki yaralanmaların toplam sayısının, aynı yıl içerisinde referans grupta yer alan işçilerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilen değer 100.000 katsayısı ile çarpılmasıyla hesaplanır. Bu oran, istatistik verilerinin elde edilmesi ve değerlendirilmesi açısından daha basit ve sade bir oranı temsil etmektedir. Oran tipleri, çeşitli ülkelerde, istihdam edilen her 100.000 işçi, her 100.000 çalışan veya her 100.000 sigortalı işçi olarak dikkate alınmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) istatistiklerinde, Türkiye için, her 100.000 sigortalı işçi sayısına göre değerlendirme yapılmaktadır.

Buna göre, yukarıda, kaza sıklık oranının hesaplanmasında verilen örnek, kaza olabilirlik oranı için aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır:

$$\text{Kaza Olabilirlik Oranı} = \frac{\text{Toplam kaza sayısı}}{\text{Toplam İşçi Sayısı}} \times 100.000$$

Örnek: •850 işçinin çalıştığı bir işletmede, bir yıl içerisinde toplam 100 adet iş kazasının meydana geldiği ele alınırsa; •KOO = $100 / 850 \times 100.000$ = 11.764 •Bu değer, söz konusu işletmede, bir yılda, her 100.000 işçi başına 11.764 adet iş kazası meydana gelebileceğini göstermektedir.

İş Kazasının Sonuçları

İşçi, işveren, devlet, iş kazasından maddi ve manevi olarak etkilenmektedir. Tarafların iş kazasından sonra karşılaştıkları durumları anlamak için iş kazalarının toplumsal sonuçları ve ekonomik boyutu olarak değerlendirmek daha yararlı olacaktır.

İş Kazalarının Toplumsal Sonuçları

Kaza geçiren kişi ve ailesi kazadan sonra, sosyal yaralarla da mücadele etmek zorunda kalırlar. İşçi kaza sonrası geçici veya sürekli iş göremez hâle gelebilir ya da ölebilir. Kaza geçiren kişi iş ortamında amirine veya arkadaşlarına karşı yanlış anlama nedeniyle sinirli tavırlar gösterebilir veya işçinin arkadaşlık ilişkileri olumsuz etkilenebilir. Bu durum kazadan sonraki manevi tahribatın göstergesidir. Hem iş hayatında hem sosyal hayatında arkadaşları arasından dışlanabilir. Aile bir bütündür ve herhangi bir üyesinin zarara uğraması hâlinde tüm aile bireyleri sarsılmaktadır.

Kaza geçiren birey belki de ailenin umudu ve mutluluk kaynağı olan, geçimini sağlayan kişidir. Dolayısıyla sağlığını kaybetmiş, sakat veya işsiz kalmış bireylerin, aile içindeki ilişkilerin bozulma olasılığı oldukça yüksektir. İşveren de işçisini kaybetmiş olmaktan üzüntü duyar. İş yerindeki diğer çalışanlar da kazadan olumsuz etkilenmektedir. Çalışanların motivasyonu azalır ve aynı olayla karşılaşma ihtimali nedeniyle endişe duyar. Kaza sonucu iş göremez hâle gelen veya ölen işçi, işsiz vatandaşların sayılarının artması, öksüz veya yetim büyüyen psikolojisi bozuk çocuklar yetiştirmesi nedeniyle devlet de manevi olarak etkilenmektedir.

İş Kazalarının Mali Boyutu

Çalışan kişi iş kazası nedeniyle iş göremez hâle gelir ve ailesini geçindirmekle yükümlü olan kişi, bu sorumluluğunu yerine getiremez. Bu durum hem maddi hem de manevi zararlara neden olmaktadır. İş kazası çalışanı iş yapmaktan alıkoymaktadır. Bu nedendir ki işçi iş yapıp, emeği karşılığında kazanç sağlayamaz duruma gelmektedir. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir. İlerideki terfi olanağını yitirmiş olur. Deneyim kazandıkça gelirinde ek artış sağlama imkânı da ortadan kalkmaktadır.

İşverenler iş kazalarını engellemek için önleyici faaliyetlere ayıracakları bütçe, iş kazası sonrası karşılamak zorunda kaldıkları maliyetin kat kat altındadır. Kaza, küçük bir yaralanma veya sakatlanma ile sonuçlansa bile bir maliyeti bulunmaktadır. Kaza sonucu yaralanmaların, sakatlanmaların veya ölümlerin işletmelerin verimliliğine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Verimliliğin düşmesi işletmeyi maddi zarara sokmaktadır. Tıbbi harcamalar, geçici veya sürekli iş göremezlik ödeneği, ölüm geliri, tazminatlar, makine, ham madde vb. kayıplar ve bir süre üretimin durması işletmenin kazadan sonraki giderlerine örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca kaza geçiren işçinin yerine alınan işçinin eğitim giderleri ve üretim süresini öğrenene kadarki verim düşüklüğü, maddi giderleri arasındadır.

ABD Utah İş Sağlığı ve Güvenliği Dairesi Müdürü Jay W. Bagley'in internette yayınlanan bir yazısında; bu eyaletteki iş yerlerinde 1993 yılında meydana gelen iş kazalarının 110 milyar USD'dan fazla maliyete sebep olduğu belirtilmekte, bu tutarın içinde hastalıklarla ve sakatlıklarla harcamaların yer almadığı, kazalar nedeniyle harcanan paraların firmaların kârlılığını etkilediğinden, yapılan araştırma sonucu, geçen dört yıl içerisinde meydana gelen iş kazalarında %25 azalma görüldüğünü ifade edilmektedir. Aynı yazıda kazaların azalmasının nedenlerinin başında, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği programlarının faydalarına inanıp bu programların uygulanmasında kolaylık sağlamak üzere yönetimde yer alan en alttaki ustabaşı veya formenden proje yöneticisine kadar herkesin bu konuda eğitim almalarının geldiğini söylemektedir.

Sonuç olarak da, böyle bir durumda daha az iş kazası olacağı dolayısıyla yapılan işin verimliliğinin artacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, aynı yazıda, örneğin; maliyeti toplam 500 USD olan bir iş kazasının karşılığında işveren, 120 metre kare beton dökebileceğini veya 20 mikser hazır beton satın alabileceğini yahut 36 metre uzunluğunda iki şeritli asfalt yol yapabileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin programların uygulanmasının işveren açısından yararı, sadece yasal zorunlulukların yerine getirilmesi değil, meydana gelecek iş kazalarında oluşacak maliyetlerin bilinip bu maliyetlerin azaltılmasına yönelik programların uygulanmasıdır. Çünkü herkesin arzusu iş yerlerinde

olası iş kazalarını önlenecektir. Sonu sıkıntı ve acı olan kazalardan sakınmak için kazaları en aza indirme yolunda önlem alınmalıdır.

İŞ KAZALARI ÖNCESİNDE ALINACAK TEDBİRLER

İş Kazalarını Önleme Teknikleri

İş yerinde iş kazalarının önlenmesi için yapılacak çalışmalar, aynı zamanda iş güvenliğinin ilkelerini meydana getirir. İş kazalarının önlenmesi veya azaltılabilmesi için iş yerindeki tehlikeli durumları ve tehlikeli hareketleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için çalışma şartlarını sık sık gözden geçirmek ve aksayan konularda tedbirler almak gerekir. İş kazalarını önleme tekniklerinin başlıcaları şunlardır:

Tehlikeli Durumları Ortadan Kaldırma

İş kazalarının önlenmesinde en etkili yoldur. Çünkü güvenli durumları sağlamak için yapılacak çalışmalar hem daha kolaydır hem de sonuçları süreklilik gösterdiğinden daha etkilidir. Tehlikeli durumları ortadan kaldırma çalışmaları iki safhada yapılır. Öncelikle bir iş yerinde emniyetsiz durumların ve kaza kaynaklarının tespit edilmesi gerekir. Daha sonra bu durumların giderilmesine yönelik önlemler planlanır ve gerçekleştirilir. Alınan önlemlerin kesin çözüm getirmesine ve süreklilik arz etmesine dikkat edilmelidir. Çünkü bu konuda yeterli özen gösterilmediği takdirde bir süre sonra aynı problemler gündeme gelebilecektir.

Tehlikeli Davranışları Önlemek

Tehlikeli davranışlar insan faktöründen kaynaklanır. Çalışanların kültür düzeyleri, alışkanlıkları, aldıkları eğitim, psikolojik ve sosyoekonomik durumları bu konuda etkili olmaktadır. Bu sebeple tehlikeli davranışları önlemek çok zordur. Ancak kademeli olarak uygulanacak eğitimlerle azaltılabilir. Verilecek eğitimlerin, sadece işçiye değil çırak, kalfa, usta, ustabaşı, teknisyen, mühendis, işveren yani bütün çalışanlara uygulanması gerekir. Bu eğitim çalışmalarında kitle iletişim araçlarından (gazete, televizyon, radyo vb.), broşür, fotoğraf, film, kitap, afiş gibi malzemelerden yararlanılmalıdır.

Çalışmada İyi Yöntemlerin Uygulanması

Kazaların olmaması veya azaltılması için işin çalışana, çalışanın da işe uygun olması önemli bir etkidir. Bu konuda ergonomi biliminden yararlanılır. Ergonomi; insan, çevre ve makine ilişkisini düzenleyen ve bu konuda çalışmalar yapan bir bilimdir. Aynı zamanda verimlilik hesaplamasında da önem kazanır. Çalışanın çalışma kapasitesi ve antropolojik özellikleri tespit edilerek, yaptığı iş ve çalıştığı makine dizaynlarında göz önüne alınır. Makinelerin çok yüksek veya çok alçak olması, üzerindeki kumanda panellerinin kolay erişilebilir yerlerde olmaması, sinyalizasyonların rahatça görülememesi, hatta çalışanın oturduğu sandalyenin vücut yapısına uygun olmaması gibi faktörler iş kazalarının artmasında rol oynamaktadır.

Otomasyona Gitme

İş güvenliği açısından otomasyon iyi bir yöntemdir. Çalışanlar uzaktan kumanda ile makineleri çalıştırmakta, çalışanın müdahalesi olmadan makineler işleri yürütmektedir. Basit ama tehlikeli işlerin bir kısmı bu konuda geliştirilmiş robotlar tarafından yapılmaktadır. Otomatik çalışma sistemlerinde işlerin tamamen kapalı bir ortamda yapılması ve işçinin, sadece izleyici olarak bulunması, ancak bir aksaklık olduğunda müdahale etmesi iş kazalarının önüne geçilmesini sağlamaktadır.

Kişisel Koruyucular Kullanma

İş kazalarını önlemek için başvurulacak en son çaredir. Çünkü kişisel koruyucuları kullanmak zordur ve bazı durumlarda kaza olasılığını artırır. Bu sebeple kişisel koruyuculara, ancak makine, teçhizat ve malzemede yeterli güvenlik önlemlerinin alınmasının mümkün olmadığı durumlarda başvurulmalıdır.

“Kişisel koruyucu donanım, çalışanı, yürütülen işten kaynaklanan, sağlık ve güvenliği etkileyen bir veya birden fazla riske karşı koruyan, çalışan tarafından giyilen, takılan veya tutulan, bu amaca uygun olarak tasarımı yapılmış tüm alet, araç, gereç ve cihazları” ifade eder. Bu tanım kapsamında;

• Kişiyi aynı anda bir veya birden fazla riske karşı korumak amacıyla üretici tarafından bir bütün hâline getirilmiş cihaz, alet veya malzemeden oluşmuş donanım, • Belirli bir faaliyetin yapılması için korunma amacı olmaksızın taşınan veya giyilen donanımla birlikte kullanılan, ayrılabilir veya ayrılamaz nitelikteki koruyucu cihaz, alet veya malzeme, • Kişisel koruyucu donanımın rahat ve işlevsel bir şekilde çalışması için gerekli olan ve sadece bu tür donanımlarla kullanılan değiştirilebilir parçalar da kişisel koruyucu donanım sayılır.

Ayrıca; tehlikeye maruz kalma süresince, sürekli olarak kullanılması veya giyilmesi amaçlanmasa da farklı ve ilave bir dış cihazla birleştirilmesi için kişisel koruyucu donanım ile bağlantılı olarak piyasaya arz edilen herhangi bir sistem, kişisel koruyucu donanımın bütünleyici bir parçası olarak kabul edilir.

Kişisel koruyucuların seçiminde ve kullanımında dikkatli davranılmalı ve seçilen kişisel korunma araçlarında şu özellikler aranmalıdır:

- Çalışanın vücut yapısına uygun olması,
- Gerek kendisi gerekse yapıldığı malzemenin tehlike yaratmaması,
- İşe ve amaca uygun olması,
- Hijyenik şartlara uygun olması,
- Çalışmayı ve işçinin hareketlerini engellememesi,
- Kolay temizlenebilir bir malzemeden yapılmış olmasıdır.

İŞ KAZALARI SONRASINDA ALINACAK TEDBİRLER

Olay Yerinin Güvenliği ve Sağlık Personeli Çağırma

Herhangi bir iş kazasının gerçekleşmesinin ardından olay yerinde bulunanların ya da olay yerine ilk gidenlerin yapması gereken işlemlerin başında; iş yerinde mevcut olması durumunda iş yeri hekimine veya sağlık personeline haber verilmesi gelir. İş yerinde hekim veya sağlık personeli bulunmaması durumunda ise doğrudan acil sağlık personeli çağırılması gerekmektedir. Ayrıca, olayın resmî olarak kayıt altına alınabilmesi için, polis ya da jandarma birimine de haber verilmesi de önemlidir.

Yangın ihtimalinin bulunması durumunda ise derhâl itfaiye aranmalıdır. İlk yapılacak işlemlerden bir diğeri ise güvenlik önlemlerinin alınmasıdır. İş kazasının olduğu yerde yeterli güvenlik önlemleri tam olarak alınmadan kazanın olduğu bölgeye yaklaşılmamalıdır. Aksi takdirde başka bir kazanın daha gerçekleşmesi mümkündür. Öncelikle yapılması gereken bu işlemlerin ardından aşağıdaki başlıklarda yer alan tespitlerin yapılması amaçlı bir form ya da tutanak düzenlenebilir ve görgü şahitlerinden isim ve imza alınabilir.

Kimlik Tespiti

Kazalının adı, soyadı ve iş yeri bilgileri gibi kişisel bilgileri tespit edilir. Başta iş yeri unvanı olmak üzere iş yerinin edinilebilen adres ve telefon gibi temel bilgileri yazılır. Ayrıca, söz konusu olması durumunda, alt işveren veya asıl işveren bilgileri de alınır.

Kaza Zamanı

Kazanın gerçekleştiği zaman gün ve saat olarak yazılır. Kazanın gerçekleşme saati tam olarak bilinmiyorsa bile muhtemel gerçekleşme saati yazılır. Ayrıca, olay günü mesaiye kaçta başladığı da saptanmaya çalışılmalıdır.

Kaza Özeti

Kazanın nerede gerçekleştiği, kaza sonrası çalışanın durumu ve kazanın nasıl gerçekleştiğini anlatan özet bir yazı yazılır. Bu başlık altında, kazalının yapmakla görevli olduğu iş ile varsa tanıkların bilgileri de yer almalıdır. Tanıklara ilişkin olarak; kimlik bilgilerinin yanı sıra, iletişim bilgileri, iş yerindeki görevleri ve olay anındaki konumları da alınmalıdır.

Kaza Mahallini Fotoğraflama

Kazanın olduğu bölge değişik açılardan fotoğraflanmalıdır. Kazanın gerçekleşme nedeni makine ekipman vb. ise makine-ekipman ve varsa operasyon noktası fotoğraflanmalıdır. Fotoğraflamanın yanı sıra, olay mahalli ile civarının kameraya alınması da faydalı olacaktır

İş Kazalarında Yapılacak Hukuki İşlemler

İş kazası ve meslek hastalığı sonucunda kazaya uğrayan kişinin mağdur olmaması için maddi zararının karşılanması gerekir. Maddi yardım yapılabilmesi için iş kazasının geçici iş görmezlik, daimi iş görmezlik veya ölüm ile sonuçlanması gerekir. Maddi yardım gerektiren başlıca ödeme şekilleri şunlardır:

- İlaç,
- Tedavi giderleri,
- Protez,
- Çalışılmayan süre için ücret,
- Cenaze masrafı,
- Eş ve çocuklara maaş bağlanması,
- Tazminatlar.

İş Kazasını Kim Hangi Sürede Bildirmelidir?

İş yerinde meydana gelen iş kazasında, kazaya uğrayan çalışana ilk yardım müdahalesi yapılırken aynı anda hiç vakit geçirilmeden, varsa kurum hekimi tarafından, yoksa idari kademeler aracılığı ile durum işverene bildirilmelidir. Bildirimin yapılması ile işverenin SGK ile temas kurması sağlandığı gibi kazanın tekrarını önlemek için sebeplerin araştırılması ve kaza önleyici tedbirlerin alınması da sağlanmaktadır.

İşveren tarafından, kolluk kuvvetlerine derhâl ve Sosyal Güvenlik Kurumuna da kazadan sonraki 3 iş günü içinde bildirilmesi zorunludur. Ancak bu süre, iş kazasının işverenin kontrolü dışındaki yerlerde

meydana gelmesi hâlinde, iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Bildirim işveren tarafından yapılmamış ise kazalı işçi tarafından yerine getirilmelidir.

İş yerlerinde meslek eğitimi gören öğrenci, çırak ya da yükseköğrenim gören stajyerler iş kazası geçirirlerse, bildirim, eğitim veya staj gördükleri iş yeri işverenleri tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhâl, Kuruma en geç kazadan sonraki üç iş günü içinde yapılır.

Kaza Raporları

Kaza raporları, iş güvenliğinin önemli bir parçasıdır. İş güvenliğinde kaza raporları; kaza soruşturması ve neden analizi yapmak, aynı tip ya da benzer kaza ve yaralanmanın yinelenmesini önlemek için hazırlanan basılı formlardır. Bu formlar aynı zamanda hukuksal sorunların çözümü, kazaların yinelenmesinin önlenmesi için alınması gereken önlemler ile yaralanmanın derecesinin saptanması için düzenlenir. Aşağıda belirtilen durumlar için mutlaka kaza raporu düzenlenmelidir:

- Hafif yaralanma ile sonuçlanan kazalar,
- Ağır yaralanma ile sonuçlanan kazalar,
- Ölümle sonuçlanan kazalar,
- Yaralanma olmayan kazalar.